

Özel İlgi Turizmi Kapsamında Doğa Turları Rehberliği Alanında Uzmanlaşma

Seda Çiçekli Ayyıldız¹

Özet

Bu çalışmada, özel ilgi turizmi bağlamında doğa turları rehberliği alanında uzmanlaşma konusu hem kapsamlı alan yazın taraması hem de alanda uzmanlaşmış iki doğa turu rehberiyle yapılan görüşmeler aracılığıyla ele alınmıştır. Literatür incelemesi, doğa rehberliğinin yalnızca yön bulma veya bilgi aktarma değil; ekolojik bilinç, kriz yönetimi, liderlik ve sürdürülebilirlik gibi çok katmanlı becerileri kapsayan profesyonel bir uzmanlık alanı olduğunu ortaya koymaktadır. Doğa turlarında rehberin, katılımcı profiline uygun anlatım teknikleri geliştirmesi, grup içi psikolojik dinamikleri yönetebilmesi ve çevreye duyarlı uygulamaları teşvik etmesi gerekmektedir. Görüşmelerden elde edilen bulgular ise kuramsal çerçevenin sahadaki yansımalarını somutlaştırmıştır. Rehberler, güvenlikten ekolojik eğitime, kriz anı liderliğinden grup uyumuna kadar birçok rolü eşzamanlı üstlenmektedir. Yüksek irtifa yürüyüşleri gibi zorlu koşullarda ortaya çıkan psikolojik durumlar, rehberin liderlik ve empati becerilerinin önemini ortaya koymaktadır. Ayrıca, eğitim programlarının sadece teknik bilgiyle sınırlı kalmaması; çevre hukuku, ilk yardım ve çocuklarla iletişim gibi temaları da içermesi gerektiği vurgulanmıştır. Sonuç olarak, doğa turları rehberliğinde uzmanlaşmanın; bireysel niteliklerin ötesinde kurumsal, çevresel ve etik sorumlulukları içeren çok katmanlı bir süreç olduğu belirlenmiştir. Bu bağlamda, doğa rehberliği yalnızca bir meslek değil, insan-doğa ilişkisini dönüştüren bilinçli bir yaşam pratiği olarak değerlendirilmektedir.

Giriş

Bireylerin seyahat motivasyonları günümüzde önemli bir dönüşüm geçirmektedir. Bu dönüşüm, geleneksel turizm anlayışının sınırlarını aşarak, turistlerin özgün, kişiselleştirilmiş ve anlam yüklü deneyimlere yönelmesine

1 Arş. Gör. Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm Rehberliği Bölümü
seda.ciceklyayildiz@ibu.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2897-3253>

neden olmaktadır (Kılıç & Ödemiş, 2024; Yurdakul, 2024). Birçok turist yalnızca bir destinasyonu ziyaret etmekle yetinmemekle beraber destinasyonun kültürel, doğal ve sosyal dokusuyla bütünleşmeyi, yerel yaşama daha yakından temas etmeyi amaçlamaktadır (Özel & Kozak, 2012; Agarwal, Busby & Huang, 2018). Bu eğilim, özel ilgi turizmi kavramının giderek daha fazla önem kazanmasına yol açmıştır (Trauer, 2006).

Özel ilgi turizmi, bireylerin belirli bir ilgi alanı doğrultusunda seyahat etmelerini temel alarak, klasik turizm pratiklerinden ayrılan ve daha derinlemesine deneyimler sunmayı hedefleyen bir yaklaşımdır. Bu seyahat biçimi, modern turist profilinin öne çıkan özellikleri olan anlam arayışı, kültürel katılım ve bireysel farkındalık gibi değerleri temel almaktadır (Trauer, 2006; Cohen, 2011a; Akıncı & Kasalak, 2016). Kültürel miras, gastronomi, sağlık, macera ve doğa gibi çeşitli temalar etrafında şekillenen turizm anlayışı, ziyaretçilere sadece fiziksel mekânları görme imkânı sunmaz aynı zamanda yerel tarih, gelenekler ve yaşam biçimlerine aktif olarak katılım fırsatı da sağlamaktadır. Örneğin bir gastronomi turunda yerel mutfak tekniklerini uygulamalı olarak öğrenmek, bir tarih gezisinde uzman rehberler eşliğinde geçmişin izlerini sürmek ya da doğayla iç içe etkinlikler aracılığıyla sürdürülebilir ekoturizm anlayışını deneyimlemek bu tür deneyimlere örnek teşkil edebilmektedir (Okutan, 2023; Lin, 2024).

Özel ilgi turizminin önemli alt başlıklarından biri olan doğa turizmi, doğal çevreyle etkileşimi, çevresel farkındalığı ve doğayla uyum içinde olmayı ön planda tutan bir turizm türüdür. Bu çerçevede düzenlenen doğa turlarında profesyonel rehberlik hizmeti hem bilgi aktarımı sağlamakta hem de güvenlik, sürdürülebilirlik ilkeleri ve deneyim zenginliği gibi unsurlar açısından kritik bir rol oynamaktadır (Bayram, 2019; Dinç, 2019). Bu bağlamda doğa rehberliği, sadece bir yürüyüş rotasının tarif edilmesinden ibaret olmayan; ekolojik bilgi, acil durum yönetimi, etkili iletişim ve etik farkındalık gibi çok boyutlu uzmanlık alanlarını içeren profesyonel bir meslek olarak değerlendirilmektedir (Ekici Çilkin, 2024; Çiftçi, 2025; Güneş, 2025). Bu kitap bölümünde, özel ilgi turizmi, özel ilgi turizminde turist rehberinin yeri ve önemi, doğa turizmi, doğa rehberliği alanında uzmanlaşma ve Türkiye'nin doğa turizmi potansiyeli ve örnekleri, saha görüşmeleriyle desteklenerek aktarılmıştır.

1. Özel İlgi Turizmi

Turizm endüstrisi, bireylerin yaşam tarzları, tüketim alışkanlıkları ve değer sistemlerindeki değişimlere paralel olarak sürekli bir dönüşüm içerisinde (Demirer & Hatırnaz, 2023). Bu dönüşüm, geleneksel kitlesel

turizm anlayışının sorgulanmasına ve yerine daha bireysel, deneyim temelli, anlam arayışına dayalı alternatif seyahat biçimlerinin benimsenmesine neden olmuştur. Bu bağlamda özel ilgi turizmi, çağdaş turizm anlayışının merkezinde yer alan önemli bir yaklaşım olarak öne çıkmaktadır (Cohen, 2011; Yurdakul, 2024).

Özel ilgi turizmi, turistin kişisel ilgi alanları, hobileri ya da belirli motivasyonları doğrultusunda gerçekleştirdiği bireyselleştirilmiş ve tematik seyahatleri kapsamaktadır (Yılmaz & Akay, 2023; Yurdakul, 2024). Weiler & Hall (1992), bu tür turizmi bireyin bilgi edinme, keşfetme ve içsel tatmin arayışlarıyla şekillenen bir model olarak tanımlarken; Trauer (2006), standart turizm paketlerinin ötesine geçen, anlam yüklü deneyimler sunan bir turizm biçimi olduğunu vurgulamaktadır. Douglas, Douglas & Derrett (2001) ise özel ilgi turizmini, kültürel, doğal ya da sosyal bağlamlarda turistin belirli bir konuda daha derinlemesine bilgi edinme ve deneyim yaşama amacı taşıyan bir seyahat biçimi olarak tanımlamaktadır. Zaman içerisinde çeşitlenen bu yaklaşım, pek çok alt türe ayrılarak geniş bir tematik zemin kazanmıştır. Doğa ve çevre temelli turizm (eko-turizm, jeoturizm, biyoturizm, api turizm), kültürel temelli turizm (geleneksel sanatlar, müzik, arkeoloji, edebiyat), bilim ve eğitim turizmi (botanik gezileri, astronomi turları), doğa turizmi (trekking, rafting, dağcılık) ve sağlıklı yaşam ile ruhsal dönüşüm temelli turizm (meditasyon, yoga, wellness) bu çeşitliliğin başlıca örneklerini oluşturmaktadır. Bu alt türlerin ortak noktası, aktif katılım, özelleşmiş içerik ve yüksek düzeyde etkileşim gerektirmeleridir (Göktaş, Çetin & Kızılırmak, 2017 ; Suna, 2018; Tırlı, 2018 ; Yılmaz & Akay, 2023; Lin, 2024; Kılıç & Ödemiş, 2024).

Tablo 1. Özel İlgi Turizmi Kategorileri

Boyut	Tanım	Örnek Turizm Türleri
Psikolojik	Bireyin zihinsel ve fiziksel olarak rahatlama, sağlığını destekleme	Termal turizm, Meditasyon kampları, Yoga inzivaları, Sağlık çiftlikleri
Duygusal	Kişisel bağ kurma, nostalji ya da manevi deneyimler yaşama	Hac turizmi, Doğa yürüyüşü kampları, Ruhsal arınma rotaları
Kültürel	Farklı toplumların yaşam biçimlerini tanıma ve deneyimleme	Mutfak atölyesi turizmi, Etnik festivaller, Somut olmayan miras turları
Kişisel Gelişim	Yeni beceriler kazanma ve bilgi edinme	Dil öğrenme turları, Yazarlık kampları, El sanatları atölyeleri, Arkeoloji gezileri

Kaynak: Agarwal, Busby & Huang (2018) çalışması temel alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Özel ilgi turizmi postmodern bireyin kimlik inşası, öğrenme isteği ve anlam üretme ihtiyacına yanıt veren deneyim odaklı bir turizm türü olarak öne çıkmaktadır (Pine & Gilmore, 2013; Akıncı & Kasalak, 2016; Çulha, 2020; Yurdakul, 2024). Bu nedenle, bu turizm biçimi sıklıkla alternatif turizm kavramıyla ilişkilendirilmiştir. Şafaklı & Erkurt (2002), özel ilgi turizmini, güneş-deniz-kum odaklı klasik turizm anlayışına alternatif olarak değerlendiren; Tsartas, Manologlou & Markou (2001), onu alternatif turizmin bir alt kategorisi olarak sınıflandırmaktadır. Ancak özel ilgi turizmini yalnızca alternatif bir biçim olarak tanımlamak yetersiz kalabilir. Özel ilgi turizmi, bireyin seyahat deneyimini sadece bir tüketim eylemi olmaktan çıkararak, ziyaret edilen doğal ve kültürel çevreye aktif biçimde katılımını teşvik eden bir perspektif sunmaktadır. Bu yönüyle aktif turizm anlayışıyla da örtüşmektedir. Ziyaret edilen doğal ve kültürel çevreyle etkileşimi önceleyen bu anlayış, çevresel sürdürülebilirliği, yerel topluluklarla iletişimi ve sorumlu turizmi merkeze almaktadır (Agarwal, Busby & Huang, 2018; Yurdakul, 2024). Kitlesel turizmle karşılaştırıldığında, özel ilgi turizminin çeşitli açılardan farklılaştığı görülmektedir. Kitlesel turizm, çoğunlukla dinlenme ve eğlence odaklı, yüzeysel deneyimlere dayalı, homojen hizmetlerin sunulduğu büyük ölçekli yapılarla karakterize edilmektedir. Buna karşın özel ilgi turizmi, bilgi edinme, keşfetme ve kişisel gelişim gibi derin motivasyonlara dayanmaktadır (Kozak, Evren & Çakır, 2013; Agarwal, Busby & Huang, 2018). Bu doğrultuda, bu tür turizme katılan bireyler araştırma, öğrenme ve anlamlandırma süreçlerine aktif olarak katılan özneler olarak değerlendirilmektedir (Moscardo, 1996 ; Akıncı & Kasalak, 2016).

Deneyim ekonomisinin yükselişiyle birlikte özel ilgi turizmi, kuş gözlemciliğinden gastronomiye, eko-turizmden su altı keşiflerine kadar çeşitli niş alanlara ayrılmıştır (Pine & Gilmore, 2013; Akıncı & Kasalak, 2016). Bu çeşitlenme, hem destinasyonların sunduğu turizm ürünlerini zenginleştirmekte hem de bireylerin özgün ve kişiselleştirilmiş deneyim taleplerine yanıt vermektedir. Genellikle küçük ölçekli ve bireyselleştirilmiş gruplar hâlinde gerçekleştirilen özel ilgi turları, hizmet sunumunun esnek ve katılımcı odaklı olmasına imkân tanımaktadır (Richards, 2011; Akıncı & Kasalak, 2016; Agarwal, Busby & Huang, 2018). Bu yeni seyahat paradigması içerisinde, turist rehberlerinin rolü köklü biçimde yeniden tanımlanmıştır (Bayram, 2019; Celep, 2022). Geleneksel turizm anlayışında genel olarak bilgi aktarıcı bir figür olarak konumlanan rehberler, özel ilgi turizmi kapsamında çok daha aktif ve etkileşimli bir rol üstlenmektedir. McDonnell (2001) rehberin bu yeni işlevini bir kültürel aracı olarak tanımlamaktadır. Weiler & Black (2015) tarafından ise rehberler, deneyim tasarımcısı ve sürdürülebilir turizmin etkin aktörleri olarak da tanımlanmaktadır. Bu bağlamda, turist

rehberliği, özel ilgi turizminin başarısında belirleyici bir unsur hâline gelmiş ve deneyimsel turizm anlayışının merkezinde konumlanmıştır (Bayram, 2019; Celep, 2022).

1.1. Özel İlgi Turizminde Turist Rehberlerinin Önemi

Özel ilgi turizminde rehberlik, yalnızca bilgi aktarımına dayalı bir süreç olmaktan öteye geçerek turistin deneyimini yönlendiren, anlamlandıran ve zenginleştiren çok katmanlı bir rol üstlenmektedir (Celep, 2022). Rehber; anlatıcı, kolaylaştırıcı, eğitici, lider ve koruyucu kimlikleriyle seyahat deneyimini bütüncül bir perspektiften şekillendirmektedir (Cohen, 1985). Örneğin, doğa temelli turlarda rehber çevresel bilgi aktarımına ek olarak katılımcıların ekosisteme saygılı davranmasını teşvik edebilmektedir. Bu yönüyle rehberlik hem deneyimin niteliğini artıran hem de sürdürülebilir turizm anlayışına katkı sağlayan stratejik bir unsur hâline gelmektedir (Bayram, 2019; Dinç, 2019; Ekici Çilkin, 2024).

Özel ilgi turizminin doğası gereği, katılımcılar belirli bir alana yoğun ilgi duyan ya da bu konuda bilgi sahibi bireylerdir (Akıncı & Kasalak, 2016; Celep, 2022; Yurdakul, 2024). Bu durum, rehberlerin alanlarına dair derinlemesine bilgi sahibi olmalarını zorunlu kılmaktadır. Genel bilgilerle sınırlı rehberlik hizmetleri, özel ilgi turizmi kapsamında yeterli görülmemektedir (Celep, 2022). Örneğin, bir kuş gözlem turu rehberinin kuş türleri, göç yolları ve ekosistem üzerine kapsamlı bilgi sunması beklenirken, botanik temalı bir gezide endemik türlerin tanıtımı ve ekolojik süreçlerin açıklanması rehberin uzmanlık gerektiren görevlerinden biri hâline gelmektedir (Black & Weiler, 2005; Özer, 2021). Sürdürülebilirlik ve etik sorumluluk, turist rehberliğinin bir diğer kritik unsuru olarak görülmektedir. Hassas çevresel ve kültürel bölgelerde gerçekleşen özel ilgi turları, rehberin sürdürülebilir davranışları teşvik eden bir eğitmen rolünü de üstlenmesini gerekli kılmaktadır. Flora ve fauna ile teması sınırlamak, doğaya zarar vermemek, atık bırakmamak gibi sürdürülebilirlik ilkeleri rehberler aracılığıyla katılımcılara aktarılabilir (Ballantyne & Packer, 2011; Bayram, 2019; Ekici Çilkin, 2024).

Deneyimsel öğrenme, özel ilgi turizminin temel unsurlarından biri olup, turistlerin yalnızca gözlem yapmasını değil, aktif olarak öğrenmesini ve katılım sağlamasını amaçlamaktadır (Çulha, 2020). Bu bağlamda rehberler, bilginin aktarımını aşarak, deneyimsel öğrenme süreçlerini destekleyen, etkileşimli anlatım, yerinde gözlem, soru-cevap oturumları ve uygulamalı etkinlikler aracılığıyla katılımcıların öğrenme düzeyleri artıran bireyler olarak görülmektedir (Weiler & Black, 2015; Celep, 2022). Bu durum bütüncül yaklaşımla ele alındığında, özel ilgi turizminde rehberlik; deneyim

tasarlayan, eğiten, sürdürülebilirliği destekleyen ve destinasyon yönetimi ile güçlü bağlar kuran çok yönlü bir profesyonellik olarak karşımıza çıkmaktadır (Akpınar & Avcı, 2021 ; Celep, 2022).

2. Doğa Turizmi

Doğa turizmi temel olarak, doğal alanların ziyaret edilmesine dayanan, sürdürülebilirlik ilkeleriyle uyumlu bir turizm türü olarak tanımlanmaktadır (Tür, 2023). Kavram olarak doğa turizminin literatürde yaygın bir biçimde kullanılmaya başlaması 1980'li yıllara dayanmaktadır. Bu dönemde çevresel farkındalığın artmasıyla birlikte, alternatif turizm türleri arasında doğaya dayalı turizm biçimleri ön plana çıkmıştır (Korkmaz, 2001). Doğa turizmi kavramının ilgili alan yazın içerisinde ilk sistematik kullanımlarından biri Valentine (1992) tarafından gerçekleştirilmiştir. Valentine (1992), doğa turizmini, ziyaretçilerin temel motivasyonunun doğada bulunma arzusu olduğu ve bu doğrultuda doğal çevrede rekreasyonel deneyimler yaşadığı bir turizm biçimi olarak tanımlamaktadır. Bu tanım çerçevesinde doğa temelli turizm, doğal çevrenin başlıca çekicilik kaynağı olduğu, ziyaretçilerin bu çevreyi deneyimleme amacıyla seyahat ettikleri bir faaliyet alanı olarak öne çıkmaktadır. Milli parklar, doğal rezervler, dağlık alanlar, ormanlar ve kıyı ekosistemleri gibi insan etkisinin görece sınırlı olduğu alanlar, bu tür turizmin başlıca mekânlarını oluşturmaktadır. Doğa temelli turizmin ayırt edici özellikleri arasında, faaliyetlerin doğrudan doğal ortamlarda gerçekleşmesi ve katılımcıların doğaya yönelik güçlü bir motivasyona sahip olması yer almaktadır (Valentine, 1992). Aynı dönemde Ceballos-Lascrain (1996), ekoturizm tanımı içerisinde doğa temelli turizmi alt başlık olarak ele almış ve doğa temelli aktivitelerin çevresel eğitim ve sürdürülebilirlik ile bağlantısını vurgulamıştır. Newsome, Moore & Dowling (2002), doğa turizmini, doğal alanlarda, doğal çekiciliklere yönelik düzenlenen turizm faaliyetleri olarak tanımlamaktadır. Bu tanımda turizmin içeriğinden çok, gerçekleştiği doğal bağlam vurgulanmaktadır. Honey (2008) doğa turizmini, doğayı birincil çekim kaynağı olarak gören, doğal alanların korunmasını ve yerel halkın refahını önceleyen bir turizm biçimi olarak tanımlamaktadır. Bu tanımlardan yola çıkarak, doğa turizmini; doğal mekânlarda gerçekleşen aktivitelerle sürdürülebilirlik, yerel halkın katılımı ve çevre eğitimi gibi çok katmanlı bileşenleri içeren bir alan olarak değerlendirmek mümkündür (Fredman, Wall-Reinius & Grundén, 2012; Winter, Selin, Cervený & Bricker, 2019).

Doğa temelli turizmin tarihsel kökenleri, Endüstri Devrimi sonrasında hızla artan kentleşme ve modernleşme süreçlerine kadar uzanmaktadır. Bu süreçle birlikte, doğadan kopan bireylerde doğal ortama duyulan özlem giderek artmış; doğa hem ruhsal bir sığınak hem de estetik bir arayışın

mekânı olarak görülmeye başlanmıştır (Runte, 1997). Özellikle 19. yüzyılda Avrupa’da ortaya çıkan romantizm akımı, doğayı yücelten bir bakış açısının gelişmesine neden olmuş ve bu durum bireylerin kırsal, dağlık ve doğal alanlara yönelmesini beraberinde getirmiştir (Macnaghten & Urry, 1998). Bu dönemde, İngiltere ve İsviçre gibi ülkelerde ilk organize doğa gezileri ve dağcılık kulüpleri kurmuştur. Böylece doğa turizminin kurumsallaşma süreci başlamıştır (Hall & Page, 2006). Amerika Birleşik Devletleri’nde 1872’de kurulan Yellowstone Ulusal Parkı, dünyanın ilk ulusal parkı olarak doğa turizminin kurumsal temellerinden biri olarak kabul edilmektedir (Runte, 1997; Kurdoğlu, 2007; Sezen, 2017). Türkiye’de doğa turizmi, özellikle 2000’li yıllardan itibaren turizm anlayışının çeşitlenmesiyle birlikte önemli bir ivme kazanmıştır. Bu gelişmeye paralel olarak, doğa rehberliği alanındaki hizmet kalitesini artırmak amacıyla çeşitli sertifikasyon programları uygulanmaya başlanmıştır (Şahinkoç & Yüksel, 2020). Ülkede doğa temelli rekreasyon faaliyetlerinin öncülerinden biri olarak kabul edilen Yozgat Çamlığı Milli Parkı, 1958 yılında kurulmuş ve bu alandaki ilk örneklerden biri olmuştur (Yıldırım, Çoban & Taşkın, 2018; Kılıç & Kervankıran, 2019). 1980’li yıllardan itibaren artan çevresel farkındalıkla birlikte, doğa turizmi kalkınma politikaları ve sürdürülebilir turizm yaklaşımları doğrultusunda giderek daha fazla önem kazanmıştır (Çalışkan & Uzun, 2023). Günümüzde ise doğa turizmi, küresel turizm gelirleri içerisinde kayda değer bir paya sahiptir. Özellikle COVID-19 pandemisinin ardından, kitle turizmine alternatif arayışlar hız kazanmış; doğayla iç içe, daha az kalabalık ortamlarda gerçekleşen turizm türlerine yönelik talepte belirgin bir artış yaşanmıştır (Türker, 2020; Gössling, Scott & Hall, 2021).

Doğa turizmi kapsamında öne çıkan etkinlikler arasında yürüyüş (trekking), kuş gözlemciliği, dağcılık, kampçılık, yamaç paraşütü, botanik gezileri, foto-safari ve vahşi yaşam izleme gibi faaliyetler yer almaktadır. Bu faaliyetlerin gerçekleştirilmesi sırasında doğal alanların korunması, ziyaretçi yönetimi ve rehberlik hizmetlerinin niteliği gibi faktörler kritik öneme sahiptir (Korkmaz, 2001; Batman & Demirel, 2015 ; Erken, Atanur & Tanrıöver, 2019). Birçok ülkede doğa temelli turizm, kırsal kalkınma ve çevresel koruma politikalarıyla bütünleşmiş bir şekilde uygulanmaktadır. Ayrıca doğa rehberliği mesleği de profesyonelleşmekte ve standartlaştırılmaktadır. Doğa temelli turizmin profesyonelleşmesi, küresel düzeyde geliştirilen standartlar ve sertifikasyon programlarıyla desteklenmektedir. Örneğin, Global Sustainable Tourism Council, sürdürülebilir turizm için küresel kriterler belirleyerek rehberlerin çevresel ve toplumsal sorumluluklarını teşvik etmektedir (Global Sustainable Tourism Council, 2025). Adventure Travel Guide Standard ise doğa ve macera rehberlerinin güvenlik, çevresel hassasiyet ve katılımcı deneyimi

konularında profesyonel hizmet sunmalarını amaçlamaktadır (Adventure Travel Trade Association, 2025). Avustralya merkezli EcoGuide Certification programı da doğa rehberlerinin sürdürülebilirlik ve çevre eğitimi konularında yetkinliğini belgelemektedir (Ecotourism Australia, 2025).

Doğa rehberliği, doğa temelli turizm faaliyetleri kapsamında turistlere çevresel bilgi, güvenlik, yönlendirme ve yorumlama hizmeti sunmakta olan profesyonel bir uzmanlık alanıdır. Bu rehberlik türü yalnızca yol gösterme faaliyetiyle sınırlı kalmamakta; katılımcıların doğal çevreyle kurduğu etkileşimi yönlendirmekte, çevresel farkındalığı artırmakta ve sürdürülebilir turizm ilkelerine hizmet eden çok boyutlu bir disiplini ifade etmektedir (Weiler & Black, 2015; Bayram, 2019; Dinç, 2019).

3. Doğa Rehberliği ve Profesyonel Doğa Turu Rehberleriyle Görüşme Notları

Doğa turları rehberliği, yalnızca fiziksel yeterlilik gerektiren bir faaliyet olmaktan ziyade; psikolojik dayanıklılık, doğayla kurulan derin bağ ve grup dinamiklerine yönelik kavrayış gerektiren çok boyutlu bir uzmanlık alanı olarak tanımlanmaktadır. Rehberlerin bu alanda uzmanlaşmaları, turistlerin deneyim kalitesini arttırmakla beraber doğal alanların sürdürülebilir kullanımı açısından da kritik rol oynamaktadır (Sumanapala, Weerakoon & Dayawansa, 2023). Bu çerçevede, doğa rehberliği alanında aktif olarak çalışan Güneş (2025)² ve Çiftçi (2025)³ ile yapılan görüşmeler, literatürde ifade edilen kuramsal çerçevelerin uygulamadaki yansımalarına dair önemli ipuçları sunmaktadır.

Çiftçi'ye (2025) göre doğa yürüyüşü rehberliğinde öncelikli olarak doğayı tanıyan, anlayan ve koruyan kişilik özellikleri öne çıkmaktadır. Ekolojik detayları fark edebilen, katılımcıların güvenliğinden sorumluluk alabilen ve gerektiğinde soğukkanlılığını koruyabilen bireyler bu meslekte başarı sağlayabilmektedirler. Benzer şekilde de doğa yürüyüşü rehberlerinin doğaya duyarlı, çevresel farkındalığı yüksek, soğukkanlı ve sorumluluk sahibi bireyler olması gerektiğini ifade etmektedir. Rehberin doğada yön bulma, liderlik ve etkili iletişim becerilerine sahip olması gerektiğini vurgulayan Çiftçi (2025), doğaya dair temel bilgilerin yanı sıra ilkyardım gibi hayati müdahale becerilerinin de olmazsa olmaz olduğunu belirtmektedir. Suryana (2022), doğa rehberlerinin etkili olabilmesi için yalnızca bilgiye değil, sahada oluşabilecek çeşitli psikolojik durumlara da

2 Güneş, Z., T. (2025). 10.05.2025 tarihinde yazar tarafından doğa turları rehberliği alanında uzmanlaşmaya yönelik yapılan görüşme.

3 Çiftçi, B. (2025). 10.05.2025 tarihinde yazar tarafından doğa turları rehberliği alanında uzmanlaşmaya yönelik yapılan görüşme.

hazırlıklı olmaları gerektiğini belirtmektedir. Ön, Akyurt Kurnaz ve Güzel (2021), rehberin tur öncesi, sırası ve sonrasındaki görevlerini belirleyerek, profesyonel bir doğa rehberinin liderlik, kriz yönetimi ve eğitim gibi birden fazla rolü aynı anda üstlendiğini vurgulamaktadır.

Güneş'in (2025) ifadesine göre, doğa rehberliğinde uzmanlaşmak isteyen bireylerde bulunması gereken temel bilgi ve beceriler harita okuma ve yön bulma yetisi, ilk yardım bilgisi, iletişim ve liderlik becerileri, ekolojik bilinç şeklindedir. Bu beceriler yalnızca bireysel nitelikleri değil, rehberin grup dinamiklerini yönetme becerisini de kapsamaktadır. Nitekim Dinç (2019) doğa rehberliğini, yalnızca bir alan bilgisi değil; çok yönlü ve bütünleşmiş bir uzmanlık gerektiren mesleki bir faaliyet olarak tanımlamaktadır. Bu bağlamda, bir doğa rehberinin, görev yaptığı bölgenin doğal özelliklerine, özellikle flora ve fauna çeşitliliğine ilişkin kapsamlı bilgiye sahip olması beklenmektedir. Aynı şekilde, güzergâh boyunca izlenecek rota ve parkurlar hakkında teknik yeterliliğe ulaşmış olması; rotaların zorluk dereceleri, arazi yapısı ve erişilebilirlik gibi konulara hâkimiyet geliştirmesi gerekmektedir (Dinç, 2019; Ekici Çilkin, 2024). *Çiftçi (2025) de benzer şekilde, doğa rehberliği eğitimlerinin yalnızca temel yön bulma ya da kampçılık gibi teknik konularla sınırlı kalmaması gerektiğini, bu eğitimin sürdürülebilir turizm ilkeleri, ekoturizm, botanik, zooloji, çevre hukuku, çocuklarla çalışma gibi çok çeşitli bilgi alanlarını içermesi gerektiğini ifade etmektedir.*

Güneş (2025), doğa yürüyüşlerine katılan grupların oldukça heterojen olduğunu belirtmektedir. Katılımcılar genellikle spora ilgi duyan ve beden farkındalığı yüksek bireyler olsa da aynı grupta doğada deneyimli yürüyüşçülerle bu alana yeni adım atanların bir araya gelmesi sık rastlanan bir durumdur. Bu durum, rehberin hem rota hem de iletişim stratejilerini katılımcı profiline göre esnetmesini zorunlu kılmaktadır. Deneyimli yürüyüşçülere daha teknik bilgi ve fiziksel zorluklar sunulurken, deneyimsiz katılımcılar için daha fazla psikolojik destek ve temel doğa bilgisi gerekmektedir. Güneş, yüksek irtifada gerçekleşen bir yürüyüş sırasında gruptaki bir katılımcının yükseklik korkusu nedeniyle ciddi bir panik tepkisi verdiğini belirterek, rehberin yalnızca fiziksel değil, psikolojik süreçleri de yönetme yeterliliğine sahip olması gerektiğini vurgulamaktadır. Korku gibi duyguların grup içinde bulaşıcı olabileceğini bu nedenle rehberin sakin, kendinden emin ve yönlendirici bir tavır sergilemesinin elzem olduğunu da ifade etmektedir. Bu örnek, Güzel ve Köroğlu'nun (2014) rehberin liderlik ve aracılık rollerinin tur deneyimini doğru bir şekilde şekillendirdiğine dair bulgularını da sahada doğrulamaktadır. Kök ve Akyurt Kurnaz (2020), Bolu'nun yürüyüş yolları üzerinden yaptıkları çalışmada da bölgesel farklılıkların hem destinasyon yönetimini hem de rehberlerin uzmanlaşma alanlarını etkilediğini belirtmektedir.

Çiftçi'nin (2025) ifadesine göre, rehberin karşılaştığı sorunlar yalnızca doğadan değil, katılımcılardan da kaynaklanabilmektedir. Fiziksel yetersizlik, uygun olmayan ekipman kullanımı, grup içi anlaşmazlıklar ve rehberin yönlendirmelerine uyulmaması gibi durumlar sıkça yaşanmaktadır. Öte yandan, organizasyonel eksiklikler; rota planlamasındaki yetersizlikler, rehberin deneyim eksiklikleri ve iletişim hataları gibi çeşitli başlıklar altında toplanabilmektedir. Çiftçi (2025) doğaya verilen zararın azaltılması konusunda da önemli bir unsura dikkat çekmektedir. Bu unsur; "Leave No Trace" (İz Bırakma) ilkelerinin benimsenmesidir. Bu kapsamda, katılımcılara çevre farkındalığı kazandırılması, sınırlı katılımcı sayısı ile belirlenmiş patikalarda kalınarak yapılan yürüyüşler, atıkların doğadan uzaklaştırılması ve kamp faaliyetlerinde doğal kaynakların tasarruflu kullanılması temel ilkelerdendir. Ayrıca yerel halkla uyumlu sürdürülebilir turizm uygulamaları da doğa rehberliğinin çevresel etkilerini en aza indirmede önemli bir rol oynamaktadır.

Doğa rehberi, yalnızca coğrafi yönlendirme yapan bir kişi değil; ekolojik sistemler, yerel flora ve fauna, jeolojik oluşumlar ve kültürel peyzaj hakkında bilimsel, kültürel ve estetik içerik sunan bir anlatıcı ve eğitmenidir. Bu bağlamda doğa rehberleri, çevresel eğitim ile doğa koruma arasında köprü kuran bir arabulucu niteliği taşımaktadır (Beaumont, 2001; Ballantyne, Packer & Falk, 2011; Bayram, 2019; Dinç, 2019). Doğa rehberleri, yerine getirdikleri dört temel işleve dayalı olarak doğa turizminin sürdürülebilirliğine önemli katkılar sunmaktadır:

- **Eğitici İşlev:** Doğa rehberleri, katılımcılara ekolojik süreçler, biyoçeşitlilik ve doğal alanların korunma gerekliliği hakkında bilgi sunmakta; bu yolla çevresel farkındalığın gelişmesine katkı sağlamaktadır. Özellikle nesli tehlike altında olan türlerin tanıtımı ve habitatların sürdürülebilirliği konusunda aktarılan bilgiler, ekolojik bilincin oluşmasına yardımcı olmaktadır (Ballantyne, Packer & Falk, 2011; Dinç, 2019; Çiftçi, 2025; Güneş, 2025).
- **Yorumlayıcı İşlev:** Rehberler, doğada gözlemlenen unsurları yalnızca betimlemekle kalmamakta; aynı zamanda bu unsurların ardında yer alan bilimsel, kültürel ve estetik anlamları da açıklamaktadır. Bu işlev, katılımcıların deneyimini zenginleştirmekte ve doğayla kurulan bağın güçlenmesine olanak tanımaktadır (Ham & Weiler, 2002).
- **Koruyucu İşlev:** Rehberler, turistlerin doğaya zarar verebilecek davranışlarını önleyerek ekosistemlerin korunmasına katkıda bulunmaktadır. Çevreye duyarlı tutum ve davranış modelleri sergileyerek katılımcıları çevre dostu uygulamalara yönlendirerek

sürdürülebilir turizm anlayışını desteklemektedir (Orams, 1996; Wearing & Neil, 2009; Dinç, 2019; Çiftçi, 2025; Güneş, 2025).

- Güvenlik Sağlayıcı İşlev: Doğa temelli turizm faaliyetleri, çeşitli güvenlik risklerini içerebilmektedir. Dağcılık, yürüyüş, kamp ve kano gibi etkinliklerde doğa rehberleri; güzergâh planlamasından ilk yardıma, ekipman kontrolünden kriz anı yönetimine kadar pek çok alanda sorumluluk üstlenmektedir. Bu sayede, katılımcılara güvenli, sağlıklı ve keyifli bir doğa deneyimi sunulmasına olanak sağlamaktadırlar (Dinç, 2019; Çiftçi, 2025; Güneş, 2025).

Sonuç olarak doğa rehberleri, sürdürülebilir turizm, çevre eğitimi ve doğa koruma politikalarının sahada somutlaşmasını sağlayan önemli bir unsurlardır. Rehberin bilgi düzeyi, iletişim becerisi ve etik yaklaşımı, doğa temelli turizmin hem katılımcı deneyimi hem de çevresel etkileri açısından belirleyici olmaktadır.

3.1. Doğa Turları Rehberliğinde Uzmanlaşma

Turist rehberliğinde uzmanlaşma, rehberlerin belirli bir tematik ya da bölgesel alanda derinleşmesini sağlayarak, mesleki yeterliliği ve hizmet kalitesini artırmaktadır (Celep, 2022). Akpınar & Avcı (2021) göre, uzmanlaşma eğitimleri rehberlerin mesleki niteliğini güçlendiren önemli bir araçtır. Ancak bu eğitimlerin çoğu zaman bölgesel ihtiyaçlara göre planlanmaması ve içerik açısından yetersiz kalması, sertifikaların sektördeki karşılığını zayıflatmaktadır. Bu nedenle, uzmanlaşmaya yönelik programların bölgesel gereksinimler doğrultusunda yeniden yapılandırılması, sürdürülebilir ve nitelikli bir rehberlik hizmeti için gereklidir (Kök & Akyurt, Kurnaz, 2020).

Doğa temelli turizm türlerinin artmasıyla birlikte, bu alanlarda hizmet verecek nitelikli doğa rehberlerine olan ihtiyaç da giderek artmaktadır. Doğa rehberliği yalnızca bir parkur yürüyüşünden ibaret olmayıp; katılımcılara ekolojik, jeolojik, kültürel ve tarihi bilgi aktarımı yapan, çevre farkındalığını güçlendiren çok yönlü bir uzmanlık alanıdır (Bayram, 2019; Dinç, 2019; Ekici Çilkin, 2024). Bu nedenle doğa turları alanında uzmanlaşmak, belirli eğitim süreçlerinden geçmeyi ve mevzuata uygun yeterlilik belgeleri edinmeyi gerektirmektedir.

3.1.1. Turist Rehberliği Programları

Türkiye’de doğa turları alanına ilk adım genellikle turist rehberliği lisans programları ile atılmaktadır. Bu programlarda özellikle “alternatif turizm türleri”, “sürdürülebilir turizm”, “doğa eğitimi” “doğada

yaşam” gibi seçmeli dersler aracılığıyla öğrenciler doğa turizmi alanında yönlendirilmektedir. Çeşitli üniversitelerde açılan Ekoturizm Rehberliği Yüksek Lisans programlarıyla beraber doğa rehberliğine ilgili öğrenciler daha da uzmanlaşabilmektedir (Akyurt & Ültay, 2022).

3.1.2. TUREB ve Rehber Odaları Tarafından Düzenlenen Programlar

Doğa turlarında uzmanlaşmanın önemli bir diğer boyutu, meslek örgütleri tarafından yürütülen eğitim, denetim ve kapasite geliştirme faaliyetleridir. Türkiye’de profesyonel turist rehberliği mesleği, 6326 sayılı Turist Rehberliği Meslek Kanunu çerçevesinde düzenlenmektedir. Bu kapsamda, rehberlerin mesleki yeterliliklerinin korunması, geliştirilmesi ve etik standartlarının sürdürülmesi Türkiye Turist Rehberleri Birliği (TUREB) ve ona bağlı yerel rehber odaları eliyle yürütülmektedir. TUREB, doğa turları ve alternatif turizm alanlarında uzmanlaşmak isteyen rehberlere yönelik hizmet içi eğitim seminerleri, panel ve atölyeler düzenlemekte; ayrıca korunan alanlarda yapılacak rehberlik faaliyetleriyle ilgili rehberleri bilgilendirmektedir. Kurum, aynı zamanda Bakanlık ve ilgili kamu otoriteleriyle koordineli olarak koruma-tanıtım dengesi doğrultusunda politika önerileri de geliştirmektedir (TUREB, 2025). Örneğin, Türkiye genelinde faaliyet gösteren rehber odaları arasında İstanbul Rehberler Odası (İRO), doğa turlarına yönelik çalışmalar bakımından öne çıkan kurumlardan biridir. İRO bünyesinde faaliyet gösteren Doğa Yürüyüş Komisyonu hem meslek içi eğitimler hem de sahada uygulamalı doğa yürüyüş etkinlikleri düzenlemektedir. Ayrıca doğa rehberlerine destek olmak amacıyla İRO, İBB ve İTP iş birliğiyle Adalar Doğa ve Kültür Yürüyüş Rotaları Projesi hazırlanmıştır. Bu faaliyetlerin amacı, rehberlerin doğa içinde anlatım becerilerini geliştirmesi, doğada yön bulma, katılımcı güvenliği, flora-fauna bilgisi gibi konularda uygulamalı deneyim kazanmasıdır (İRO, 2023).

3.1.3. Doğa Rehberliği Sertifika Programları

Türkiye’de doğa yürüyüş liderliği, dağcılık rehberliği ve kuş gözlem rehberliği gibi spesifik alanlara yönelik sertifika programları bulunmaktadır. Bu programlar genellikle aşağıdaki kurumlar tarafından düzenlenmektedir:

Türkiye Dağcılık Federasyonu (TDF): Yaz ve kış dağcılığı, kaya tırmanışı ve dağ yürüyüşü rehberliği gibi alanlarda teknik eğitimler sunmaktadır. Rehber adayları belirli seviye kurslara katılarak federasyon onaylı belge alabilmektedir (<https://tdf.tr/>).

Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü (DKMP): Alan kılavuzluğu eğitimleriyle, özellikle korunan alanlarda görev alacak rehberlerin flora-fauna bilgisi, doğada güvenlik, ilk yardım gibi konularda uzmanlaşması sağlanmaktadır (T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, 2014).

Sivil Toplum Kuruluşları: Kuş gözlemciliği, doğa fotoğrafçılığı ve doğa temelli çevre eğitimi gibi konularda kısa süreli ve nitelikli eğitim programları sunmaktadır. Örneğin, Doğa Derneği ve Kuş Araştırmaları Derneği gibi kuruluşlar kuş gözlem rehberliği alanında uzmanlık eğitimi sunmaktadır (Doğa Araştırmaları, 2025).

3.1.4. Alan Kılavuzluğu ve Yasal Mevzuat

Doğa turlarında görev alacak kişiler için bazı alanlarda “alan kılavuzluğu” zorunlu hale gelmiştir. Bu rehberler, özellikle milli parklar, özel çevre koruma bölgeleri ve Ramsar alanları gibi koruma statüsü yüksek sahalarda görev alırken ekolojik dengeye zarar verilmemesi, ziyaretçilerin eğitilmesi ve yönlendirilmesi açısından kritik bir rol üstlenmektedirler. Alan kılavuzları, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü tarafından açılan eğitimlere katılarak sertifika almakta ve belirli sahalarda sınırlandırılmış bir yetkiyle çalışmaktadırlar. Bu, doğa rehberliğinin kamu denetimi altında uygulanmasını sağlamaktadır (T.C. Orman Bakanlığı Alan Kılavuzu, 2014).

Türkiye’de doğa rehberliği giderek daha profesyonel bir yapıya kavuşmakta; eğitim ve sertifikasyon süreçleri aracılığıyla sürekli olarak gelişmektedir. Bu alanda uzmanlaşmak, yalnızca bilgi edinmek değil; doğayla etik bir ilişki kurmak, katılımcılara etkili anlatım sunmak ve güvenliği sağlamak gibi önemli unsurları içeren kapsamlı bir süreçtir. Doğa turları rehberliği; bilgi aktarımının ötesine geçerek liderlik, empati, kriz yönetimi ve çevresel farkındalık gibi birçok beceriyi bir araya getirmeyi gerektirir. *Güneş (2025) ve Çitçi’nin (2025) saha deneyimleri de doğa rehberliğinin bir meslekten öte, doğayla sürdürülebilir ve sorumlu bir yaşam biçimi olduğunu göstermektedir.*

4. Türkiye’nin Doğa Turizm Potansiyeli

Türkiye, zengin biyolojik çeşitliliği, farklı iklim tiplerine ev sahipliği yapan coğrafi yapısı ve barındırdığı kültürel miras öğeleriyle doğa turizmi ve doğa rehberliği açısından kayda değer bir potansiyele sahiptir. Bu potansiyelin etkin bir biçimde değerlendirilmesinde ise millî parklar, özel çevre koruma bölgeleri, Ramsar alanları ve uzun mesafe yürüyüş rotaları gibi doğal alanlar, belirleyici unsurlar olarak öne çıkmaktadır (Demir, 2013; Bandoğlu, 2015; Erken, Atanur & Tanrıöver, 2019).

4.1. Milli Parklar

Tarım ve Orman Bakanlığı'nın 2025 yılı verilerine göre Türkiye genelinde 49 milli park bulunmaktadır. Bu alanlar hem biyolojik çeşitlilik hem de kültürel değerleriyle doğa turizmi ve rehberliği açısından önemli cazibe merkezleridir (T.C. Orman Bakanlığı, 2025). Bunlardan birkaçı aşağıdaki gibidir;

Yozgat Çamlığı Milli Parkı (Yozgat): Türkiye'nin ilk milli parkı olan bu alan, 264 hektarlık bir bozkır çam ormanını içermektedir. 500 yıla ulaşan yaşlı çam ağaçları ile çevre eğitimi temelli rehberli yürüyüşler ve kamp faaliyetleri için uygundur (Kılıç & Kervankıran, 2019 ; Yozgat Valiliği, 2025).

- Küre Dağları Milli Parkı (Kastamonu-Bartın): Türkiye'nin ilk PAN Parks (Protected Area Network) sertifikalı milli parkı olan bu alan, Batı Karadeniz'in bozulmamış orman ekosistemini yansıtmaktadır. 157 endemik bitki türü, 48 memeli türü ve çok sayıda kuş türüyle dikkat çekmektedir. Yaban hayatı gözlemi, botanik turları, orman içi trekking ve kültürel köy ziyaretleri burada öne çıkan faaliyetler arasındadır (Görmüş, 2012; T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, 2025a).
- Köprülü Kanyon Milli Parkı (Antalya): 1973 yılında koruma altına alınan ve 366 km²'lik alanı kapsayan park, rafting, kaya tırmanışı, doğa yürüyüşü ve jeolojik formasyonların gözlemi gibi macera turizmi odaklı etkinliklere ev sahipliği yapmaktadır (Çelik, 2019; Mansuroğlu & Dağ, 2020).
- Abant Gölü Tabiat Parkı (Bolu): 1.328 metre rakımda yer alan ve çevresi sık ormanlarla kaplı bu göl, doğa fotoğrafçılığı, kuş gözlemciliği, kampçılık ve sezonluk flora gezileri açısından büyük potansiyele sahiptir (Müderrişoğlu ,Yerli, Turan & Duru, 2005; T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, 2025b).
- Yedigöller Milli Parkı (Bolu): Yedi heyelan gölü ile meşhur bu park, mevsimsel renk geçişleri, orman ekosistemleri ve çeşitli yaban hayatı ile tanınmaktadır. Patika yürüyüşleri, kampçılık, kuş gözlemciliği ve doğa eğitim kampları bu alanda yapılabilecek başlıca etkinliklerdir. Doğa rehberliği açısından iyi işaretlenmiş yürüyüş yolları ve ziyaretçi merkezleri sayesinde planlı ve sürdürülebilir faaliyetler mümkündür (Göktaş & Kızılırmak, 2017; T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, 2025c).

4.2. Özel Çevre Koruma Bölgeleri

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'nın 2025 verilerine göre Türkiye'de 19 adet ÖÇKB bulunmaktadır. Bu bölgeler, hassas ekosistemlerin

korunması ve sürdürülebilir kullanımının sağlanması amacıyla belirlenmiştir (T.C Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2025). Doğa rehberliği açısından bu alanlar, özgün ekolojik yapıların tanıtılması ve korunmasına yönelik eğitim odaklı turlar için elverişlidir. Bu alanda ön plana çıkan birkaç örnek aşağıdaki şekildedir;

- Köyceğiz-Dalyan ÖÇKB (Muğla): Caretta caretta ve Nil kaplumbağalarının üreme alanı olan bölge, tekne turları, lagün gözlemi, sazlık alanlarda kuş gözlemciliği ve kıyı temizliği gibi bilinçlendirici doğa etkinlikleriyle öne çıkmaktadır (Kaya, Aslan & Yılmaz, 2011; T.C Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2025a).
- Pamukkale ÖÇKB (Denizli): Termal turizm ile kültürel mirasın kesiştiği bu alanda traverten oluşumlarının jeolojik yapısı ve sıcak su kaynakları doğa rehberliği ile anlatılabilmektedir (Önez, 2018; T.C Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2025b).
- Tuz Gölü ÖÇKB (Konya-Aksaray-Ankara): Türkiye'nin en büyük tuzlu göllerinden biri olan bu alan, flamingolar başta olmak üzere birçok kuş türüne ev sahipliği yapmaktadır. Kuş gözlem kuleleri ve fotoğraf rotaları ile doğa rehberliği açısından önemli bir merkezdir (Çanga, 2020; T.C Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2025c).

4.3. Ramsar Alanları ve Sulak Alanlar

Türkiye, Ramsar Sözleşmesi'ne 1994 yılında taraf olmuş ve bu kapsamda 14 sulak alanı koruma altına almıştır. Toplam 184.487 hektarlık bu alanlar, biyoçeşitlilik açısından kuş gözlemciliği ve doğa turları gibi özel ilgi turları açısından değer taşımaktadır (T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, 2025a). Bu alanlardan bazıları aşağıdaki gibidir;

- Göksu Deltası (Mersin): Göksu Deltası, Mersin'in Silifke ilçesinde yer alan ve 1994 yılında Ramsar Alanı ilan edilen 15.000 hektarlık geniş bir kıyı deltasıdır. Akdeniz'in en önemli sulak alanlarından biri olan Göksu, tatlı su, tuzlu su, lagün, sazlık ve kumul ekosistemlerini bir arada barındıran nadir alanlardan biridir. Alanda bugüne dek 330'un üzerinde kuş türü tespit edilmiştir. Delta, kuş gözlemciliği rehberliği gibi birçok unsuru içerisinde barındırmaktadır (Karabulut, 2015; Birdir, Çiçekli Ayyıldız & Birdir, 2024; T.C Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2025d).
- Milleyha Kuş Cenneti (Hatay): Hatay'ın Samandağ ilçesinde yer alan Milleyha Kuş Cenneti, henüz Ramsar listesine dahil edilmemiş olsa

da Türkiye'nin ulusal öncelikli sulak alanları arasında yer almakta ve Önemli Kuş Alanı (IBA) olarak tanımlanmaktadır. Asî Nehri'nin Akdeniz'e döküldüğü deltaya yakın konumu sayesinde, özellikle ilkbahar ve sonbahar göç dönemlerinde çok sayıda kuş türüne ev sahipliği yapmaktadır. Bölgede tespit edilen kuş türü sayısı 270'i aşmakta olup, bu durum alanın uluslararası ölçekte korunması gerektiğini göstermektedir. Doğa rehberliği açısından Milleyha, yerel sivil toplum kuruluşları ve üniversitelerin iş birliğiyle gerçekleştirilen kuş sayımları, tür tanıma eğitimleri ve habitat izleme gezileri gibi bilimsel temelli etkinlikler için önemli bir uygulama alanı sunmaktadır (Kayıkçı, Atahan, Gül, Atahan, Gül, 2021; T.C Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2025c).

- Aladağ Göleti (Bolu): Bolu merkez ilçeye bağlı Aladağ ormanları içinde yer almakta olup, çevresindeki orman ekosistemiyle birlikte hem kuş gözlemi hem de flora-fauna eğitimi açısından ideal bir doğa rehberliği alanıdır. Gölet çevresi, özellikle ilkbahar ve sonbaharda göçmen kuşların konaklama alanı olarak işlev görmektedir (Kiniş & Duyar, 2017; T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, 2025d).
- Yeniçağa Gölü (Bolu): Bolu'nun doğusunda, Dörtdivan ile Yeniçağa ilçeleri arasında yer almakta ve Türkiye'nin önemli kuş alanlarından biri olarak tanımlanmaktadır. Alan, sazlıklar, tatlı su habitatı ve çevresindeki tarım alanlarıyla su kuşları için önemli bir üreme ve beslenme sahasıdır. Yeniçağa Gölü çevresinde doğa rehberliği kapsamında kuş gözlem rotaları, yerel tarım-kültür etkileşimi ve ekolojik farkındalık yürüyüşleri gibi etkinlikler gerçekleştirilmeye uygundur (Eken, Bozdoğan, İsfendiyaroğlu, Kılıç & Lise, 2006; T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, 2025c).

4.4. Doğa Rotaları

Türkiye, uzun mesafe yürüyüş yolları, dağcılık parkurları ve kıyı rotaları açısından oldukça zengindir (Kültür Rotaları Derneği, 2025). Doğa rehberliği uygulamaları bu rotalarda hem doğa eğitimi hem de kültürel aktarım için önemli bir araç olarak görülmektedir. Bunlardan birkaç tanesi aşağıda şekildedir:

- Likya Yolu (Muğla- Antalya): Türkiye'nin güney kıyılarında, Muğla'nın Fethiye ilçesinden başlayarak Antalya'nın Geyikbayırı köyüne kadar uzanan Likya Yolu, yaklaşık 760 kilometrelik uzunluğu ve ortalama 29 gün süren yürüyüş süresiyle Türkiye'nin ilk uzun mesafeli yürüyüş rotasıdır. Eski Roma yolları, antik patikalar ve geleneksel katır yolları

üzerine kurulu olan bu işaretli rota, genel olarak kayalık ve taşlık bir zemine sahiptir. Bu nedenle yürüyüşe uygun olmakla birlikte dağ bisikleti için elverişli değildir. Likya Yolu güzergâhı boyunca Olympos, Xanthos, Patara ve Myra gibi antik kent kalıntıları, Akdeniz maki florası, kıyı ekosistemleri ve yüksek biyolojik çeşitlilikle iç içe geçmiştir. İlkbahar (Şubat–Mayıs) ve sonbahar (Eylül–Kasım) ayları yürüyüş için en elverişli dönemler olup, yaz aylarında bölgenin yüksek sıcaklıkları nedeniyle uzun yürüyüşler önerilmemektedir. Doğa rehberliği açısından Likya Yolu, sadece doğal peyzaj gözlemleriyle sınırlı kalmayıp antik yol mimarisi, taş işçiliği, yerel mitolojiler ve halk anlatılarına da yer veren bütüncül bir anlatı zemini sunmaktadır. Ayrıca güzergâh üzerinde çeşitli toplu taşıma imkânları ve yüzme, kano, yamaç paraşütü gibi doğa temelli etkinlik seçenekleri bulunmakta; bu da rotayı doğa turizmi açısından çok yönlü bir destinasyon hâline getirmektedir (Kurar & Kavacık, 2022; Tunç & Yıldırım, 2024; Kültür Rotaları Derneği, 2025a).

- Kaçkarlar Yolu (Rize–Artvin): Doğu Karadeniz’de Rize ve Artvin illeri arasında yer alan Kaçkar Dağları, 3.937 metreye ulaşan zirveleriyle Türkiye’nin en yüksek dağ silsilelerinden biridir. Milli park statüsündeki bu bölge, zengin bitki örtüsü, buzul gölleri, şelaleler ve geleneksel yayla yerleşimleriyle dikkat çekmektedir. Bölgede, ana Kaçkar geçitlerini kapsayan ve 3 ila 6 gün süren sekiz uzun yürüyüş rotası ile Hevek Vadisi çevresinde yönlendirme tabelalarıyla donatılmış sekiz günübirlik parkur bulunmaktadır. Haritalanmış ve yürüyüşe uygun hale getirilmiş bu rotalar, genellikle orta-zor zorluk derecesine sahiptir. Alçak kesimlerdeki yollar Haziran’dan itibaren yaklaşık altı ay boyunca açık olmakla birlikte, yüksek geçitlerde Haziran ayında kar ayakkabısı gerekebilir; kar örtüsü ise genellikle Temmuz-Eylül döneminde tamamen erimektedir. Kaçkarlar, yaz aylarında rehberli dağ yürüyüşleri, kamp faaliyetleri ve yayla kültürünü içeren turlarla öne çıkabilmektedir. Doğa rehberleri, bu bölgede jeomorfolojik oluşumları, endemik bitki türlerini ve geleneksel mimari unsurları aktarmada önemli bir rol üstlenmektedir (Zaman & Birinici, 2009; Akçin, İslam, Pelit & Yavuz, 2010; Zaman, 2018; Kültür Rotaları Derneği, 2025b).
- Ağrı Yürüyüş Rotaları (Ağrı- Iğdır): Türkiye’nin en yüksek zirvesi olan Ağrı Dağı, 5.137 metrelik rakımıyla yalnızca bir dağcılık merkezi değil, aynı zamanda yüksek irtifa doğa rehberliği açısından stratejik öneme sahip bir destinasyondur. Ağrı ve Iğdır illeri sınırlarında yer alan dağ gerek volkanik kökenli jeolojik yapısıyla gerekse Nuh’un

Gemisi anlatısı gibi mitolojik öğelerle kültürel ve doğal değerlerin iç içe geçtiği özgün bir coğrafya sunmaktadır. Temmuz ve Eylül ayları arasında gerçekleştirilen rehberli zirve tırmanışları, yüksek fiziksel dayanıklılık gerektirirken, katılımcılara zengin bir doğa ve kültür öğrenme ortamı sağlamaktadır. Büyük ve Küçük Ağrı Dağları'nın yanı sıra bölgedeki Süphan ve Köse Dağları da tırmanış rotaları açısından çeşitlilik sunmakta; Balık ve Küp Gölleri gibi doğal alanlar ise flora, fauna ve peyzaj gözlemleri için rehberli turlar kapsamında değerlendirilebilmektedir. Bölge, vaşak, yaban keçisi ve çeşitli yırtıcı kuş türleri gibi yaban hayatı unsurlarına ev sahipliği yapmaktadır. Ayrıca Urartu medeniyetine ait eski kalıntılar, dağların eteklerine yayılmış kale yapıları ve 17. yüzyıldan kalma İshak Paşa Sarayı gibi tarihî miraslar, doğa rehberlerinin kültürel anlatıları desteklemesi açısından güçlü anlatım materyalleri oluşturmaktadır. Tüm bu nitelikleriyle Ağrı Dağı ve çevresi, doğa turizmi ve kültürel miras odaklı rehberlik etkinlikleri bakımından uluslararası potansiyel taşıyan nadir alanlardan biridir (Bayram, Şam & Demirel, 2024 ; Kültür Rotaları Derneği, 2025c).

Sonuç ve Öneriler

Bu bölümde, doğa turları rehberliğinin özel ilgi turizmi bağlamındaki yeri ve önemi kuramsal literatür ve saha deneyimleri ışığında değerlendirilmektedir. Bulgular, doğa rehberliğinin yalnızca güzergâh bilgisi aktarmakla sınırlı olmadığını; ekolojik bilgi sunumu, grup dinamiği yönetimi, kriz anlarında liderlik ve çevresel farkındalık gibi çok boyutlu yeterlilikler gerektirdiğini göstermektedir.

Bu uzmanlık alanı, bireysel bilgi ve becerilerin yanı sıra, bölgesel farklılıkları gözetken eğitim programları, yasal çerçeveler ve sektörel ihtiyaçlarla doğrudan ilişkilidir. Nitelikli bir doğa rehberinin başarılı olması, yalnızca rota bilgisine sahip olmakla değil; flora ve fauna bilgisi, ilk yardım becerileri, sürdürülebilirlik ilkeleri, çevre hukuku ve katılımcı psikolojisi gibi çeşitli alanlarda yetkinlik kazanmasıyla mümkündür. Bu çok katmanlı yapı, mesleği yalnızca teknik bir görev olmaktan çıkararak, sorumluluk bilinci gerektiren bir yaşam biçimine dönüştürmektedir. Uzmanlaşmış doğa rehberleri, turistik deneyimin kalitesini artırırken, çevresel sürdürülebilirliği destekleyen uygulamalar geliştirmekte, yerel kültürlerin korunmasına katkı sağlamakta ve ekoturizmin etik temellerini güçlendirmektedir. Bu çerçevede, doğa rehberliği sadece turizm odaklı bir meslek değil, insan ve doğa arasındaki bilinçli ilişkiyi sahada temsil eden bir uzmanlık alanı olarak değerlendirilmelidir.

Bu doğrultuda geliştirilen öneriler aşağıdaki gibidir:

- Doğa rehberliği eğitim programlarının içerikleri bölgesel ihtiyaçlara göre yenilenmeli; ekoturizm, evre hukuku, iletişim stratejileri, ilk yardım ve liderlik gibi konular ders müfredatlarına entegre edilmelidir.
- Rehber adaylarının saha deneyimi kazanmasını desteklemek amacıyla uygulamalı eğitimler, kamp ortamları ve gerçek doğa koşullarında simülasyonlar içeren programlar teşvik edilmelidir.
- Mevcut sertifika programları kalite ve kapsam açısından yeniden değerlendirilmeli, belirli standartlar oluşturularak rehberlerin sürekli mesleki gelişimini destekleyen hizmet içi eğitimler sağlanmalıdır.
- Tur gruplarının farklı yapıları göz önünde bulundurularak, rehberlere iletişim ve anlatım teknikleri konusunda eğitim verilmelidir.
- Yerel halk ile iş birliği teşvik edilerek, doğa rehberleri aracılığıyla ekoturizm uygulamalarının bölgesel kalkınmaya katkısı artırılmalıdır.
- Doğa rehberliği kapsamında, kültürel miras ve arkeoloji unsurlarını içeren hikye anlatıcılığı temelli eğitimler verilmelidir. Bu sayede doğa rehberlerinin anlatım becerileri gelişirken, ziyaretçilerin çevresel ile kültürel farkındalık düzeyleri önemli ölçüde artabilir.
- Üniversitelerde doğa turizmi ve rehberliği alanında lisansüstü eğitim programları açılarak akademik bilgi üretimi desteklenmeli, bilimsel altyapı güçlendirilmelidir.

Kaynakça

- Agarwal, S., Busby, G., & Huang, R. (2018). Special interest tourism: An introduction. In S. Agarwal, G. Busby & R. Huang (Ed.), *Special interest tourism: concepts, contexts and cases*. (pp. 1-17). CABI.
- Akbayır, A. H., Elitez, B., Bozkurt, E., Kartal, Ş., & Garip, Y. A. (2025). *Likya Yolu'nun açılış süreci ve turizme kazandırılması* (Öğrenci projesi, Bilkent Üniversitesi). Bilkent Üniversitesi Açık Erişim Arşivi. <https://hdl.handle.net/11693/116017>
- Akçin, Ö., İslam, A., Pelit, B., & Yavuz, C. (2010). Doğu Karadeniz Bölgesi'nin agroekoturizm açısından değerlendirilmesi. *I. Disiplinlerarası Turizm Araştırmaları Kongresi: 23-44*, Nevşehir
- Akıncı, Z., & Kasalak, M. A. (2016). Sürdürülebilir turizm yönetimi açısından özel ilgi turizminin yeri ve önemi. *Çatalhöyük Uluslararası Turizm ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (1), 161-182.
- Akpınar, A., & Avcı, N. (2021). Turist rehberliğinde uzmanlaşma: uzman rehberlere yönelik bir durum çalışması. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(2), 755-787. <https://doi.org/10.16953/deusosbil.817730>
- Akyurt, H., & Ültay, E. (2022). Ekoturizm ve ekoturizm rehberliği eğitimi lisansüstü tezlerinin bibliyometrik analizi. *Dünya Multidisipliner Araştırmalar Dergisi*, 5(2), 56-70.
- Ballantyne, R., & Packer, J. (2011). Using tourism free-choice learning experiences to promote environmentally sustainable behaviour: The role of post-visit 'action resources'. *Environmental Education Research*, 17(2), 201-215. <https://doi.org/10.1080/13504622.2010.530645>
- Ballantyne, R., Packer, J., & Falk, J. (2011). Visitors' learning for environmental sustainability: Testing short-and long-term impacts of wildlife tourism experiences using structural equation modelling. *Tourism Management*, 32(6), 1243-1252. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2010.11.003>
- Bandeoğlu, Z. (2015). Türkiye'de kültür turizmi potansiyeli üzerine bir değerlendirme. *Kabramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5(02), 155-168.
- Batman, Z. P., & Demirel, Ö. (2015). Altındere Vadisi Meryemana Deresi güzergâhında doğa temelli turizm etkinliği: yamaç paraşütü. *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 5(11), 13-26.
- Bayram, G. E. (2019). Turist rehberleri bakış açısıyla ekoturizm: algı, sorumluluk ve rollerin tespitine yönelik bir araştırma. *Journal of Recreation and Tourism Research*, 6(1), 81-91. <https://doi.org/10.31771/jrtr.2019.17>
- Bayram, M., Şam, C. T., & Demirel, N. (2024). Ağrı Dağı ve spor turizminin bölge ekonomisine katkısı. *Research in Sport Education and Sciences*, 26(1), 26-30. <https://doi.org/10.62425/rses.1460105>

- Beaumont, N. (2001). Ecotourism and the conservation ethic: Recruiting the uninitiated or preaching to the converted? *Journal of Sustainable Tourism*, 9(4), 317–341. <https://doi.org/10.1080/09669580108667405>
- Birdir, S. S., Ayyıldız, S. Ç. & Birdir, K. (2024). Mersin ili kuş gözlemciliği: Göksu Deltası. İçinde Atasoy, A. (Ed.) *Silifke (Mersin) Turizmi* içinde, (ss. 135-156). Ankara: Nobel Akademik
- Black, R., & Weiler, B. (2005). Ecotour guiding. In R. Buckley (Ed.), *Environmental impacts of ecotourism* (pp. 38–55). CABI Publishing.
- Ceballos-Lascurain, H. (1996). Tourism, Ecotourism, and Protected Areas: The State of Nature-Based Tourism Around the World and Guidelines for Its Development. IUCN.
- Celep, O. (2022). Özel ilgi turlarında rehber ihtiyacı kapsamında uzmanlaşma eğitimi. *Turist Rehberliği Dergisi (TURED)*, 5(1), 27-45. <https://doi.org/10.34090/tured.1127771>
- Cohen, E. (1985). The tourist guide: The origins, structure and dynamics of a role. *Annals of Tourism Research*, 12(1), 5–29.
- Cohen, E. (2011). Contemporary tourism: Diversity and change. Emerald Group Publishing.
- Cohen, S. A. (2011a). “Lifestyle travellers: Backpacking as a way of life.” *Annals of Tourism Research*, 38(4), 1535–1555.
- Çalışkan, S. E. A., & Uzun, O. (2023). Ekoturizm’in Türkiye ve dünyadaki gelişimi. *Kent Akademisi*, 16(2), 989-1002. <https://doi.org/10.35674/kent.1189580>
- Çanga, A. Ç. (2020). Tuz Gölünde rekreasyonel turizm olanaklarının belirlenmesi. *Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 51(1), 21-31. <https://doi.org/10.17097/ataunizfd.585677>
- Çelik, H., Y. (2019). Köprülü Kanyon Milli Parkı, İçinde, Kozak, N. (Editör), Online Türkiye Turizm Ansiklopedisi, <https://turkiyeturizmansiklopedisi.com/koprulu-kanyon-milli-parki> (Erişim tarihi: 22.05.2025).
- Çiftçi, B. (2025). 10.05.2025 tarihinde yazar tarafından doğa turları rehberliği alanında uzmanlaşmaya yönelik yapılan görüşme.
- Çulha, O. (2020). Turizmde deneyim ekonomisi uygulamaları. *Alanya Akademik Bakış*, 4(2), 495-519. <https://doi.org/10.29023/alanyaakademik.699160>
- Demir, A. (2013). Sürdürülebilir gelişmede yükselen değer; biyolojik çeşitlilik açısından Türkiye değerlendirmesi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 12(24), 67-74.
- Demirer, D., & Hatırnaz, B. (2023). Alternatiflik mi, aşırılığa mı? turizm çeşitlerinin son güncel durumu. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 32–62.

- Dinç, N. T. (2019). Doğa turları rehberliği alanında uzmanlaşma. İçinde Güzel, Ö. & Koroğlu, Ö. (Ed.) *Turist rehberliğinde uzmanlaşma, özel ilgi turlarından özel konulara* (ss.311-336). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Douglas, N., Douglas, N., & Derret, R. (2001). Special interest tourism. Melbourne, Australia: Wiley.
- Eken, G., Bozdoğan, M., İsfendiyaroğlu, S., Kılıç, D.T., Lise, Y. (Ed.). 2006. *Türkiye'nin önemli doğa alanları*. Doğa Derneği, Ankara, I. Cilt, 224-225.
- Ekici Çilkin, R. (2024). Ekoturizm rehberliği. İçinde Apaydın, F. (Ed.), *Doğa turizmi* (ss. 219-232). Nobel Yayıncılık.
- Erken, K., Atanur, G., & Tanrıöver, A. A. (2019). Bursa florasının doğa turizmi potansiyeli. *Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 20(1), 92-101.
- Fredman, P., Wall-Reinius, S., & Grundén, A. (2012). The nature of nature in nature-based tourism. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 12(4), 289-309.
- Göktaş, L. S., & Kızılırmak, İ. (2017). Bolu Yedigöller Milli Parkı'nın glamping turizmi potansiyeli açısından değerlendirilmesi. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1(4), 43-51.
- Göktaş, L. S., Çetin, G., & Kızılırmak, İ. (2017). Özel ilgi turizmi olarak glamping turizminin mevcut durumu: Bir örnek olay analizi araştırması, 4. *Disiplinlerarası Turizm Araştırmaları Kongresi Bildiri Kitabı*, 107-120.
- Görmüş, S. (2012). Korunan alan planlama stratejilerinin değerlendirilmesi: Kastamonu-Bartın Küre Dağları milli parkı örneği. *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 14 (1. Special Issue), 37-48.
- Gössling, S., Scott, D., & Hall, C. M. (2021). Pandemics, tourism and global change: a rapid assessment of COVID-19. *Journal of Sustainable Tourism*, 29(1), 1-20. <https://doi.org/10.1080/09669582.2020.1758708>
- Güneş, Z., T. (2025). 10.05.2025 tarihinde yazar tarafından doğa turları rehberliği alanında uzmanlaşmaya yönelik yapılan görüşme.
- Güzel, F. Ö., & Koroğlu, Ö. (2014). Turist rehberlerinin liderlik ve aracılık rollerinin tur deneyimine etkisi: Doğa turları üzerine bir araştırma. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(31), 1-20.
- Hall, C. M., & Page, S. J. (2006). The geography of tourism and recreation (4th ed.). London: Routledge
- Ham, S., & Weiler, B. (2002). Interpretation as the centrepiece of sustainable wildlife tourism. In R. Harris, T. Griffin & P. Williams (Eds.), *Sustainable tourism: A global perspective* (pp. 35-44). Butterworth-Heinemann.
- Honey M. (2008). Ecotourism and sustainable development: who owns paradise? Washington, DC: Island Press

- Karabulut, M. (2015). Farklı uzaktan algılama teknikleri kullanılarak Göksu deltası göllerinde zamansal değişimlerin incelenmesi. *Journal of International Social Research*, 8(37), 347-363.
- Kaya, L. G., Aslan, F., & Yılmaz, B. (2011). Muğla-Dalyan turizminin özel çevre koruma bölgesi üzerine etkileri. *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 1(3), 255-266.
- Kayıkçı, S., Atahan, A., Gül, O., Atahan, M., Gül, M., (2021). Milleyha sulak alanının biyoçeşitliliği ve güncel durum raporu. *Antakya Doğa Sanat ve Turizm Derneği & Subaşı Kuş ve Kelebek Gözlem Derneği*, 45 s, Hatay.
- Kılıç, M., & Kervankıran, İ. (2019). Türkiye’de milli parkçılığın kısa bir hikâyesi: Yozgat Çamlığı Milli Parkı örneği. *Türk Coğrafya Dergisi*, (72), 21-34. <https://doi.org/10.17211/tcd.463690>
- Kılıç, M., & Ödemiş, M. (2024). Özel ilgi turizmi kapsamında eski Gümüşhane’nin (Süleymaniye’nin) değerlendirilmesi. *Erciyes Akademisi*, 38(1), 184-202. <https://doi.org/10.48070/erciyesakademi.1418155>
- Kiniş, S., & Duyar, A. (2017). Bolu Aladağ yaylacılarının ekoturizme yaklaşımı. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(6), 59-70.
- Korkmaz, M. (2001). Orman kaynaklarında doğa turizmi etkinliklerinin ekonomik çözümlemeleri. *Turkish Journal of Forestry*, 2(1), 111-134.
- Kozak, M. A., Evren, S., & Çakır, O. (2013). Tarihsel süreç içinde turizm paradigması. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 24(1), 7-22.
- Kök, A., & Akyurt Kurnaz, H. (2020). Doğa rehberliğine bir nefes: Bolu’nun yürüyüş yolları. *Turist Rehberliği Nitel Araştırmalar Dergisi*, 1(1), 66-78.
- Kurar, İ., & Kavacık, M. (2022). Alternatif turizm kapsamında Likya Yolu ve rekreasyon aktiviteleri. *Journal of History, Culture & Art Research/Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 11(4), 1-23.
- Kurdoğlu, O. (2007). Dünyada doğayı koruma hareketinin tarihsel gelişimi ve güncel boyutu. *Arvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 8 (1), 59-76.
- Lin, M. P. (2024). Gastronomy tourism, cultural heritage, and quality of life: evidences from Taiwan and Catalonia. *Via. Tourism Review*, (25). <https://doi.org/10.4000/123hm>
- Macnaghten, P., & Urry, J. (1998). *Contested natures*. SAGE Publications, London.
- Mansuroğlu, S., & Dağ, V. (2020). Antalya’daki korunan alanlarda turizm ve rekreasyon etkinliklerine bağlı kullanım sorunları: Köprülü Kanyon Milli Parkı örneği. *Peyzaj Araştırmaları ve Uygulamaları Dergisi*, 2(2), 85-95.
- McDonnell, I. (2001). The role of the tour guide in transferring cultural understanding. Working paper no. 3, School of leisure, sport and tourism, University of Technology Sydney.

- Moscardo, G. (1996). Mindful visitors: Heritage and tourism. *Annals of Tourism Research*, 23(2), 376–397. [https://doi.org/10.1016/0160-7383\(95\)00068-2](https://doi.org/10.1016/0160-7383(95)00068-2)
- Müderrişoğlu, H., Yerli, Ö., Turan, A. A., & Duru, N. (2005). ROS rekreasyonel fırsat dağılımı yöntemi ile Abant Tabiat Parkı'nda kullanıcı memnuniyetinin belirlenmesi. *Journal of Agricultural Sciences*, 11(04), 397-405.
- Newsome, D., Moore, S. A., & Dowling, R. K. (2002). *Natural Area Tourism: Ecology, Impacts and Management*. Channel View Publications.
- Okutan, Y. A. (2023). Yaratıcı Turizmin Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Değerlendirilmesi. *Journal of New Tourism Trends*, 4(2), 1-15. <https://doi.org/10.58768/joinntt.1316640>
- Orams, M. B. (1996). A conceptual model of tourist–wildlife interaction: The case for education as a management strategy. *Australian Geographer*, 27(1), 39–51. <https://doi.org/10.1080/00049189608703172>
- Ön, F., Akyurt Kurnaz, H., & Güzel, Ö. (2021). Doğa turu deneyimi ve doğa yürüyüşü yönetimi: Turist rehberlerinin perspektifinden fenomenolojik bir çözümleme. *Turizm Akademik Dergisi*, 8(2), 191–206.
- Öncz, Z. (2008). Özel çevre koruma bölgeleri yönetim sorunları kapsamında: Pamukkale Özel Çevre Koruma Bölgesi. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 3(1), 55-73.
- Özel, Ç. H., & Kozak, N. (2012). Motive based segmentation of the cultural tourism market: A study of Turkish domestic tourists. *Journal of Quality Assurance in Hospitality & Tourism*, 13(3), 165-186.
- Özer, O. (2021). Kayseri Hürmetçi Sazlığının ornito turizm potansiyelinin değerlendirilmesi. *Journal of Hospitality and Tourism Issues*, 3(1), 37-54. <https://doi.org/10.51525/johti.926528>
- Pine, B. J., & Gilmore, J. H. (2013). The experience economy: past, present and future. In *Handbook on the experience economy* (pp. 21-44). Edward Elgar Publishing.
- Richards, G. (2011). Creativity and tourism: The state of the art. *Annals of Tourism Research*, 38(4), 1225–1253. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2011.07.008>
- Runte, A. (1997). National parks: The American experience (3rd ed.). University of Nebraska Press.
- Sezen, J. (2017). Türkiye ve dünyada korunan alanlara yönelik çevre bilincinin önemi. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi (IBAD)*, 2(2), 165-177.
- Sumanapala, A. P., Weerakoon, D. K., & Dayawansa, N. D. K. (2023). Enhancing tour guide training for delivering nature-based tourism experiences in a developing country. *Tourism and Hospitality Research*, 23(1), 3–17. <https://doi.org/10.1080/1528008X.2023.2253561>

- Suna, B. (2018). Api turizm'in Türkiye'deki yeri ve önemi. *Uludağ Arıcılık Dergisi*, 18(1), 42-51.
- Suryana, M. (2022). A systematic literature review of tour guide performance. *Journal of Tourism Sustainability*, 2(2), 71-78.
- Şafaklı, O. V., & Erkurt, B. (2002). Alternatif turizm türleri ve Kuzey Kıbrıs için öneriler. *EMU Journal of Tourism Research*, 3(1), 43-56.
- Şahinkoç, E. M., & Yüksel, Ö. (2020). Türkiye'de turizm çeşitlendirmesi gerekliliği ve küresel salgın sürecinde gerçekleştirilebilecek alternatif turizm türleri. *Current Debates on Social Sciences* 5, 147-160.
- Tırıl, A. (2018). Bir özel ilgi turizmi olarak edebiyat turizmi ve Türkiye'nin edebiyat turizmi potansiyeli. *International Journal of Social And Humanities Sciences*, 2(2), 161-184.
- Topdağ, C., & Urker, O. (2024). Türkiye'de biyokaçakçılığa ilişkin mücadele yönetimi hakkında güncel değerlendirme. *Anadolu Orman Araştırmaları Dergisi*, 10(1), 16-25. <https://doi.org/10.53516/ajfr.1415028>
- Trauer, B. (2006). Conceptualizing special interest tourism—frameworks for analysis. *Tourism management*, 27(2), 183-200.
- Tsartas, P., Manologlou, E., & Markou, A. (2001). Domestic tourism in Greece and special interest destinations: The role of alternative forms of tourism. *Anatolia*, 12(1), 35-42. <https://doi.org/10.1080/13032917.2001.9686997>
- Tunç, T., & Yıldırım, E. (2024). Doğal ve kültürel peyzaj değerleri ile alternatif turizm rotaları: Finike, Antalya. *Journal of Agriculture Faculty of Ege University*, 61(4), 501-517. <https://doi.org/10.20289/zfdergi.1456452>
- Tür, E. (2023). Doğa turizmi kapsamında Kaz dağlarını ziyaret eden turistlerin yaptıkları çevrimiçi yorumların incelenmesi: TripAdvisor örneği. *Uluslararası Global Turizm Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 1-27.
- Türker, G. Ö. (2020). Covid-19 salgını turizm sektörünü nasıl etkiler? Turizm akademisyenleri perspektifinden bir değerlendirme. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 6(2), 207-224.
- Valentine, P. (1992). Nature-based tourism. In *Special Interest Tourism* (pp. 105-127). Belhaven Press
- Wearing, S., & Neil, J. (2009). Ecotourism: Impacts, potentials and possibilities? (2nd ed.). Butterworth-Heinemann.
- Weiler, B., & Black, R. (2015). *Tour guiding research: Insights, issues and implications*. Channel View Publications.
- Weiler, B., & Hall, C. M. (1992). *Special interest tourism*. Belhaven Press.
- Winter, P. L., Selin, S., Cervený, L., & Bricker, K. (2019). Outdoor recreation, nature-based tourism, and sustainability. *Sustainability*, 12(1), 81.

- Yıldırım, M., Çoban, O., & Taşkın, A. K. (2018). Yozgat Doğa Sporları Potansiyelinin Bölge Ekonomisine Katkısı 3. Uluslararası Bozok Sempozyumu, Yozgat.
- Yılmaz, İ., & Akay, E. (2020). Özel ilgi turizminde şarap turizmi. *Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi*, 13(2), 83-94.
- Yurdakul, D. (2024). Özel ilgi turizminde yeni eğilimler: Değişen tüketici ve tüketici toplulukları motivasyonları. İçinde Aslan, Ö. F. & Küçükali, A. (Eds.), *Sosyal, iktisadi, beşerî ve yönetim alanları perspektifinde sorunlara bakış 3* (ss. 103–120). Efe Akademi Yayıncılık.
- Zaman, M. (2008). Fırtına deresi havzası ve Kaçkar Dağları Milli Parkı'nın alternatif turizm açısından önemi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(2), 1-33.
- Zaman, M., & Birinici, S. (2009). Kaçkar Dağları'nda alternatif bir turizm aktivitesi: Heliski (Dağ Kayağı). *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(2), 33-46.

İnternet Kaynakları

- Adventure Travel Trade Association. (2025). *Adventure Travel Guide Standard*. <https://learn.adventuretravel.biz/guide-standard> (Erişim Tarihi: 17.05.2025).
- Doğa Araştırmaları. (2025). Doğa'ya yönelik yapılan çeşitli projeler ve eğitimler <https://dogaarastirmalari.org.tr/tamamlanan-projeler/> (Erişim Tarihi: 18.05.2025).
- Ecotourism Australia. (2025). EcoGuide Certification. <https://savannah-guides.com.au/tour-guide-training/ecoguide-certification/> (Erişim Tarihi: 17.05.2025).
- Global Sustainable Tourism Council. (2025). GSTC Criteria, Standards, and Certification. <https://www.gstcouncil.org/> (Erişim Tarihi: 17.05.2025).
- İstanbul Rehberler Odası [İRO]. (2023). *Doğa Yürüyüş Komisyonu Eğitim Takvimi*. <https://www.iro.org.tr> (Erişim Tarihi: 17.05.2025).
- Kültür Rotaları Derneği (2025). Tüm Rotalar <https://cultureroutesinturkey.com/tr/tum-rotalar/> (Erişim Tarihi: 17.05.2025).
- Kültür Rotaları Derneği (2025a). Likya Yolu. <https://cultureroutesinturkey.com/tr/likya-yolu/> (Erişim Tarihi: 18.05.2025).
- Kültür Rotaları Derneği (2025b). Kaçkarlar Yolu <https://cultureroutesinturkey.com/tr/kackarlar/> (Erişim Tarihi: 18.05.2025).
- Kültür Rotaları Derneği (2025c). Ağrı Yürüyüş Rotaları. <https://cultureroute-sinturkey.com/tr/agri-dag/>
- T.C Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı (2025). Özel Çevre Koruma Bölgeleri <https://ockb.csb.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 17.05.2025).

- T.C Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı (2025a). Köyceğiz-Dalyan ÖÇKB <https://ockb.csb.gov.tr/koycegiz-dalyan-ozel-cevre-koruma-bolgesi-i-2753> (Erişim Tarihi: 17.05.2025).
- T.C Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı (2025b). Pamukkale ÖÇKB <https://ockb.csb.gov.tr/pamukkale-ozel-cevre-koruma-bolgesi-i-2754> (Erişim Tarihi: 17.05.2025).
- T.C Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı (2025c). Tuz Gölü ÖÇKB <https://aksaray.csb.gov.tr/tuz-golu-ockb-i-100497>. (Erişim Tarihi: 17.05.2025).
- T.C Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı (2025d). Göksu Deltası <https://tvk.csb.gov.tr/goksu-deltas-i-393>. (Erişim Tarihi: 17.05.2025).
- T.C Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı (2025e). Milleyha Kuş Cenneti <https://csb.gov.tr/bakan-kurum-dan-milleyha-kus-cenneti-i-cin-koruma-projesi-talimati-bakanlik-faaliyetleri-41641> (Erişim Tarihi: 17.05.2025).
- T.C Tarım ve Orman Bakanlığı. (2025a). Ramsar Alanları ve Sulak Alanlar <https://www.tarimorman.gov.tr/DKMP/Menu/31/Sulak-Alanlar> (Erişim Tarihi: 17.05.2025).
- T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı (2014). Alan Kılavuzluğu Mevzuat [https://www.tarimorman.gov.tr/DKMP/Belgeler/MEVZUAT/2873%20Say%C4%B1%C4%B1%20Milli%20Parklar%20Kanunu/3-\)%20Alan%20K%C4%B1lavuzlar%C4%B1n%C4%B1n%20Se%C3%A7imi,%20E%C4%9Fitimi,%20%C3%87al%C4%B1%C5%9Fma%20Usul%20ve%20Esaslar%C4%B1%20Hakk%C4%B1nda%20Y%C3%B6netmelik.pdf](https://www.tarimorman.gov.tr/DKMP/Belgeler/MEVZUAT/2873%20Say%C4%B1%C4%B1%20Milli%20Parklar%20Kanunu/3-)%20Alan%20K%C4%B1lavuzlar%C4%B1n%C4%B1n%20Se%C3%A7imi,%20E%C4%9Fitimi,%20%C3%87al%C4%B1%C5%9Fma%20Usul%20ve%20Esaslar%C4%B1%20Hakk%C4%B1nda%20Y%C3%B6netmelik.pdf) (Erişim Tarihi: 17.05.2025).
- T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı (2025). Milli Parklar, <https://www.tarimorman.gov.tr/DKMP/Menu/27/Milli-Parklar> (Erişim Tarihi: 17.05.2025).
- T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı (2025a). Küre Dağları Milli Parkı <https://bolge10.tarimorman.gov.tr/Menu/39/Kure-Daglari-Milli-Parki> (Erişim Tarihi: 17.05.2025).
- T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı (2025b). Abant Gölü Tabiat Parkı <https://bolge9.tarimorman.gov.tr/Menu/53/Bolu-Abant-Golu-Milli-Parki> (Erişim Tarihi: 17.05.2025).
- T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı (2025c). Yedigöller Milli Parkı <https://bolge9.tarimorman.gov.tr/Menu/54/Bolu-Yedigoller-Milli-Parki>. (Erişim Tarihi: 17.05.2025).
- T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı (2025d). Aladağ Göleti <https://bolge9.tarimorman.gov.tr/Menu/194/Bolu-Aladag-Goleti-Mahalli-Oneme-Haiz-Sulak-Alani> (Erişim Tarihi: 17.05.2025).

- T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı (2025c). Yeniçağa Gölü <https://bolge9.tarimorman.gov.tr/Menu/86/Bolu-Yenicaga-Golu-Ulusal-Onemc-Haiz-Sulak-Alani> (Erişim Tarihi: 17.05.2025).
- TDF – Türkiye Dağcılık Federasyonu. (2025). *Doğa Yürüyüşü Liderliği Eğitimi*. <https://www.tdf.gov.tr> (Erişim Tarihi: 16.05.2025).
- Türkiye Turist Rehberleri Birliği [TUREB]. (2022). *Meslek İçi Eğitim Faaliyetleri Raporu*. <https://www.tureb.org.tr> (Erişim Tarihi: 17.05.2025).
- TÜRSAB. (2023). Alternatif Turizm ve Rehberlik Alanında Sertifikasyon Programları. <https://www.tursab.org.tr> (Erişim Tarihi: 17.05.2025).
- Yozgat Valiliği. (2025). Yozgat Milli Parkı. <http://www.yozgat.gov.tr/camlik-milli-parki> (Erişim Tarihi: 19.05.2025).